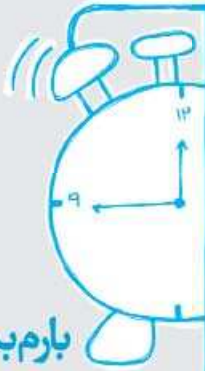

ساختار کتاب

کتاب شب امتحان دین و زندگی (۱) دهم انسانی از ۴ قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

- ۱- **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:
  - الف) **آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را فصل به فصل طبقه‌بندی کرده‌ایم، بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر فصل از درس‌نامه، تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها هم، ۱۶ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. برای این آزمون‌ها در کنار سؤالات **نکات مشاوره‌ای** نوشتیم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کنند.
  - ب) **آزمون طبقه‌بندی نشده:** آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا یک آزمون نوبت اول مشابه آزمون‌هایی را که معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید.
- ۲- **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان پایان سال طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:
  - الف) **آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر فصل تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۱۶ نمره دارند در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم **نکات مشاوره‌ای** دارند.
  - ب) **آزمون‌های طبقه‌بندی نشده:** آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال معلمان مواجه خواهید شد.
- ۳- **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آنچه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.
- ۴- **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** این قسمت برگ برنده شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند. در این قسمت تمام آنچه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان دین و زندگی (۱) نیاز دارید، تنها در ۱۶ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذت‌ش را ببرید!

بازم‌بندی درس دین و زندگی (۱)

درس‌ها	پایانی نوبت اول	پایانی نوبت دوم
اول، دوم و سوم	۶	۵
چهارم و پنجم	۵	
ششم و هفتم	۵	
هشتم و نهم	—	۳
دهم، یازدهم و دوازدهم	—	۵
سیزدهم و چهاردهم	—	۳
جمع	۱۶	۱۶

فهرست

نوبت	آزمون	پاسخ‌نامه
اول	۳	۲۱
اول	۵	۲۱
اول	۷	۲۱
اول	۸	۲۲
دوم	۹	۲۲
دوم	۱۱	۲۳
دوم	۱۳	۲۳
دوم	۱۵	۲۳
دوم	۱۷	۲۴
دوم	۱۸	۲۴
دوم	۱۹	۲۵
دوم	۲۰	۲۵

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۷۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۱)
نمره	نوبت اول پایه دهم دوره متوسطه دوم			آزمون شماره ۱
درس اول				
۰/۵	<p>با توجه به ترجمه کدام آیه شریفه، اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیایی نمی‌شود؟ الف) و بعضی می‌گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما ب) بعضی از مردم می‌گویند: خداوندا به ما در دنیا نیکی عطا کن ولی در آخرت بهره‌ای ندارند.</p>			۱
۰/۵	<p>جمله زیر را با کلمه‌های مناسب تکمیل کنید. هدف کامل برای انسان هدفی است که دو ویژگی ..... و ..... او را بهتر پاسخ دهد.</p>			۲
۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید. افراد زیرک، چه هدفی برای زندگی خود انتخاب می‌کنند و چگونه با یک تیر چند نشان می‌زنند؟</p> <p><i>دو ضرب المثل «با یک تیر چند نشان زدن» و «هون که صد آمد نود هم پیش ماست»، در بحث انتقاب برترین هدف مطرح است و به قوم پوئر انتقاب درست حرف کمک می‌کند. به آن‌ها وقت کنی را</i></p>			۳
درس دوم				
۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. دریافت حقایق و دوری از جهل و نادانی مربوط به قدرت انتخاب و اختیار انسان است.</p>			۴
۰/۵	<p>پاسخ مناسب را بنویسید. سرمایه‌ای درونی است که سبب می‌شود با نگرش در جهان، خدا را دریابیم و محبتش را در دل احساس کنیم. ....</p>			۵
۰/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید. حضرت علی <small>علیه السلام</small>، کدام یک از موانع رشد را دشمن‌ترین دشمن انسان می‌داند؟</p> <p><i>هواستون باشد که برای موانع رشد انسان، دو اصطلاح «دشمن‌ترین دشمن» و «دشمن قسم‌فورده» به کار برده می‌شود</i></p>			۶
۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید. از سرمایه‌های رشد، «هدایت الهی» را توضیح دهید.</p>			۷
درس سوم				
۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن گزاره زیر را مشخص کنید. بعد روحانی انسان که در فرهنگ دینی از آن به «روح» تعبیر شده است، فضیلت‌ها را کسب می‌کند و از رذایل اخلاقی بیزار است.</p>			۸
۰/۵	<p>جمله زیر را با کلمه‌های مناسب تکمیل کنید. محدودبودن به زمان و مکان از ویژگی‌های بعد ..... است که تجزیه و تحلیل ..... .</p>			۹
۰/۵	<p>دو مورد از نشانه‌ها و دلایل دانشمندان که وجود بعد روحانی را اثبات می‌کند، نام ببرید.</p>			۱۰
درس چهارم				
۰/۵	<p>آیه شریفه «من آمن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون»؛ الف) بیانگر پیامد کدام دیدگاه در مورد معاد است؟</p>			۱۱
۰/۵	<p>ب) در این آیه، خداوند نداشتن آندوه و ترس را نتیجه ایمان به خدا و ..... و انجام ..... دانسته است.</p>			۱۲
۰/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید. از نظر پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>، باهوش‌ترین مؤمنان چه کسانی هستند؟</p>			۱۳
۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید. چرا خداپرستان به جای آرزوی مرگ، از خداوند عمر طولانی می‌خواهند؟</p>			۱۴
درس پنجم				
۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. در قرآن کریم، درباره هیچ موضوعی به اندازه معاد سخن گفته نشده است.</p>			۱۵
۰/۵	<p>جمله زیر را با کلمه مناسب تکمیل کنید. قرآن کریم، یکی از انگیزه‌های انکار معاد را عدم شناخت ..... معرفی می‌کند.</p>			۱۶

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۷۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۱)
ردیف	آزمون شماره ۱			نوبت اول پایه دهم دوره متوسطه دوم
۱۶	۰/۵	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید. دو مورد از دلایل و شواهد قرآن کریم را که بر امکان معاد دلالت دارند، نام ببرید.		
۱۷	۱	به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید. آیا زندگی انسان در این دنیا، امکان تحقق وعده الهی را مبنی بر «رسیدن هر کس به هر آن چه استحقاق دارد» می‌دهد؟ چرا؟		
درس ششم				
۱۸	۰/۵	جمله زیر را با کلمه مناسب تکمیل کنید. پرونده بسیاری از اعمال انسان حتی بعد از مرگ او نیز باز می‌ماند که به آن «.....» می‌گویند.		
۱۹	۰/۵	اصطلاح زیر را تعریف کنید. عالم برزخ:		
در درس ششم، چند اصطلاح مهم داریم که تقریباً همشون مورد علاقه طراحان سوال هستن. پس یادگیری اصطلاحات این درس فراموش نشود!				
۲۰	۱/۵	به سؤال زیر پاسخ تشریحی بدهید. از میان ویژگی‌های عالم برزخ، «وجود شعور و آگاهی» را توضیح دهید و شواهد آن را بنویسید.		
درس هفتم				
۲۱	۰/۵	هر یک از عبارات‌های ﴿لِحَافِظِينَ كَرَامًا كَاتِبِينَ﴾ و ﴿شَهِدَ ارْجُلَهُمْ بَمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ به کدام یک از شاهدان دادگاه عدل الهی اشاره می‌کند؟		
۲۲	۰/۵	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. در مرحله دوم قیامت، بانگ سهمناکی در عالم می‌پیچد و حیات مجدد انسان آغاز می‌شود.		
۲۳	۰/۵	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید. چرا پیامبران و امامان، بهترین گواهان قیامت‌اند؟		
۲۴	۱	هر یک از موارد ستون اول که برخی حوادث مرحله اول و دوم قیامت را بیان می‌کند، با کدام یک از گزینه‌های ستون دوم در ارتباط است؟ (یک گزینه در ستون دوم، اضافه است.)		
		ستون اول	ستون دوم	
		☐ ۱) شنیده شدن صدایی مهیب ☐ ۲) تغییر در ساختار زمین و آسمان‌ها ☐ ۳) کناررفتن پرده از حقایق عالم ☐ ۴) برپاشدن دادگاه عدل الهی	☐ الف) اعمال پیامبران، معیار و میزان سنجش ☐ ب) آشکارشدن واقعیت اعمال، رفتار و نیت انسان‌ها ☐ پ) دریاها با همه وسعت به هم متصل می‌شوند. ☐ ت) حضور در پیشگاه خداوند ☐ ث) چنان ناگهانی رخ می‌دهد که همه غافلگیر می‌شوند.	
۱۶	جمع نمرات	موفق باشید		

ردیف	آزمون شماره ۱	نوبت دوم پایه دهم دوره متوسطه دوم	مدت آزمون: ۷۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۱)
نمره	kheilisabz.com				
	آیات و احادیث				
۱	آیه شریفه «من كان يريد ثواب الدنيا فعند الله ثواب الآخرة» بیانگر چه مفهومی است؟	۰/۵			
۲	آیه شریفه «يَتَّبِعُوا آلَإِنسَانَ يَوْمِئِذٍ بِمَا قَدَّمَ و آخَرُ» به موضوع ..... از نشانه‌های تداوم وجود ارتباط میان عالم برزخ و دنیا اشاره دارد.	۰/۵			
۳	براساس آیه «و من الناس من يتخذ من دون الله اندادا يحبونهم كحب الله و الذين آمنوا اشد حبا لله»، چه کسانی نسبت به خداوند محبت بیشتری دارند؟	۰/۵			
۴	معتقدان به آیه شریفه «و قالوا ما هي الا حياتنا الدنيا نموت و نحيا و ما يهلكنا الا الدهر» در مورد مرگ چه اعتقادی دارند؟	۱			
۵	با توجه به آیه «قُلْ افرأيتم ما تدعون من دون الله ان ارادني الله بضّر هل هن كاشفات ضره...»، هیچ کس قدرت ایستادگی در مقابل ..... را ندارد.	۰/۵			
	درست یا نادرست بودن جمله‌های زیر را مشخص کنید.				
۶	انسان در اثبات وجود چیزی که از آن تعبیر به «من» می‌کند به هیچ‌گونه استدلالی احتیاج ندارد.	۰/۵			
۷	خداوند شناخت خیر و نیکی و شناخت بدی و زشتی و گرایش به هر دوی آن‌ها را در وجود ما قرار داده است.	۰/۵			
۸	بر مبنای سخن حضرت علی (ع)، ارزش هر انسانی به اندازه چیزی است که در سر دارد و می‌داند.	۰/۵			
	جمله‌های زیر را با کلمه‌های مناسب تکمیل کنید.				
۹	تأثیر نماز به ..... و ..... ما بستگی دارد.	۰/۵			
۱۰	بهشت برای بهشتیان دارالسلام، یعنی ..... است.	۰/۵			
۱۱	باقی ماندن بر پیمان خود با خدا ..... را در پی دارد و شکستن پیمان ..... در مقابل او را به دنبال می‌آورد.	۰/۵			
۱۲	عرضه نابجای زیبایی از جانب زن به جای گرمی بخشیدن به خانواده ..... و ..... را از بین می‌برد.	۰/۵			
۱۳	بر طبق آیات قرآن کریم حجاب زنان علاوه بر موی سر باید ..... و ..... آن‌ها را هم بپوشاند.	۰/۵			
	به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.				
۱۴	ماجرای عزیر نبی (ع)، مربوط به کدام دسته از استدلال‌های قرآن کریم در مورد معاد است؟	۰/۵			
۱۵	شرط این که کسی قلبش را خانه خدا کند، چیست؟	۰/۵			
۱۶	آراستگی باطنی نتیجه چیست؟	۰/۵			
۱۷	ادعای خاندن‌نشین کردن زنان و سلب آزادی آنان به سبب وجود حجاب با چه چیز مغایرت دارد؟	۰/۵			
۱۸	راه نفوذ شیطان در انسان چیست؟	۰/۵			
۱۹	بنابر سخن امام صادق (ع)، چه موقع خداوند از کار انسان چاره‌جویی می‌کند و هیچ کس نمی‌تواند علیه او برخیزد؟	۰/۵			
	به سؤال‌های زیر پاسخ تشریحی دهید.				
۲۰	چهار مورد از تحولاتی که در قیامت در زمین و آسمان‌ها رخ می‌دهد را بیان کنید.	۱			
۲۱	انسان‌هایی که عزم قوی دارند را با آنان که دارای عزم ضعیفی هستند، مقایسه کنید.	۱			
۲۲	توضیح دهید که آیا جهاد در راه خدا، در دنیای امروز نیز نیاز است؟	۱			
۲۳	چهار مورد از نجاسات را بیان کنید.	۱			
۲۴	نحوه استقبال از نیکوکاران را در بهشت توضیح دهید.	۱			
۲۵	حجاب زنان ایرانی قبل از اسلام چگونه بوده است؟	۱			
۱۶	جمع نمرات		موفق باشید		

پاسخنامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- پیام ذکرشده مربوط به ترجمه آیه «الف» است.
- ۲- متنوع بودن استعدادها - بی‌نهایت‌طلبی
- ۳- این افراد با انتخاب خدا به عنوان هدف اصلی، با یک تیر چند نشان می‌زنند؛ یعنی هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم از آن جایی که تمام کارهای دنیوی خود را برای رضای خدا انجام می‌دهند، جان و دل خود را به خدا نزدیک‌تر می‌کنند و سرای آخرت خویش را نیز آباد می‌سازند.
- ۴- نادرست - به قوه عقل و تفکر مربوط است.
- ۵- سرشت خداآشنا ۶- نفس اماره
- ۷- علاوه بر سرمایه‌های بزرگ، خداوند پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوزی را همراه با کتاب راهنما برای ما فرستاد تا راه سعادت را به ما نشان دهند و در پیمودن راه حق به ما کمک کنند.
- ۸- نادرست - به روحانی قبیلیت‌ها و رزیدت‌های افلاکی را کسب می‌کند و اگر به قبیلیت‌ها آراسته شد، مقرّب درگاه خدا و مسؤود فرشتگان می‌شود.
- ۹- جسمانی - می‌پذیرد
- ۱۰- (۱) ثابت‌بودن «خود» (۲) خواب و رؤیا
- ۱۱- الف) دیدگاه اعتقاد به معاد
ب) آخرت - کارهای شایسته
- ۱۲- کسانی که فراوان به یاد مرگ‌اند و بهتر از دیگران خود را برای آن آماده می‌کنند.
- ۱۳- آنان از خداوند عمر طولانی می‌خواهند تا بتوانند در این جهان با تلاش در راه خدا و خدمت به انسان‌ها زمینه رشد خود را فراهم آورند تا بتوانند، با اندوخته کامل‌تر خدا را ملاقات کنند و به درجات برتر بهشت نائل شوند.
- ۱۴- نادرست - پس از توفیق و یکتا پرستی از هیچ موضوعی به اندازه معاد سخن گفته نشده است.
- ۱۵- قدرت خداوند
- ۱۶- (۱) آفرینش نخستین انسان (۲) بیان نمونه‌هایی از زنده‌شدن مردگان (۳) اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت (دو مورد کافی است).
- ۱۷- خیر - زیرا (۱) در این عالم همه به پاداش یا کیفر تمام اعمال خود نمی‌رسند. (افراد) که کارهای نیک فراوان کردند یا کسانی که در عمر خود از هیچ یتیمی فروگذار نکرده‌اند، ممکن است قبل از آن‌که به پاداش یا سزای اعمال خود برسند، از این دنیا بروند. (۲) این جهان ظرفیت جزا و پاداش کامل انسان‌ها را ندارد. (نی‌توان پاداش بسیاری از اعمال مانند شهادت در راه خدا یا قتل عام‌ها را داد).
- ۱۸- آثار ماتأخر
- ۱۹- عالم برزخ میان زندگی دنیایی و حیات اخروی قرار گرفته است و آدمیان پس از مرگ وارد آن می‌شوند و تا قیامت در آن‌جا می‌مانند.
- ۲۰- با توجه به این‌که عامل شعور و آگاهی انسان در دنیا روح وی است و روح در برزخ، به حیات خود ادامه می‌دهد، یکی از ویژگی‌های برزخ، وجود شعور و آگاهی در آن خواهد بود. برخی از نشانه‌های شعور و آگاهی انسان در عالم برزخ عبارت است از:
الف) گفت‌وگوی فرشتگان با انسان ب) سخن گفتن پیامبر ﷺ با کشته‌شدگان جنگ بدر
۲۱- فرشتگان الهی - اعضای بدن انسان ۲۲- درست
- ۲۳- چون ظاهر و باطن اعمال انسان‌ها را در دنیا دیده‌اند و از هر خطایی مصون و محفوظ‌اند.
- ۲۴- (۱) ث (۲) پ (۳) ب (۴) الف

- ۱۹- اگر با نیت خالص به خداوند پناه آورد.
- ۲۰- خورشید در هم می‌پیچد و بی‌نور و تاریک می‌شود، همه ستاره‌ها به یکباره تیره می‌شوند، زمین به شدت به لرزه درمی‌آید و خرد می‌شود، کوه‌ها در هم کوبیده شده و متلاشی می‌شوند.
- ۲۱- آنان که عزم ضعیفی دارند، در برابر تندباد حوادث، تاب نمی‌آورند و مشکلات راه، آنان را به عقب‌نشینی وادار می‌کند، اما آنان که عزم قوی دارند، سرنوشت را به دست حوادث نمی‌سپارند و با قدرت به سوی هدف قدم برمی‌دارند.
- ۲۲- امروزه نیز مشاهده می‌کنیم که مستکبران و ستمگران برای رسیدن به منافع دنیایی خود، حقوق ملت‌ها را زیر پا می‌گذارند و آنان را از حقوقشان محروم می‌کنند. رنج و محرومیت مردم فلسطین، یمن، سوریه و ... نمونه آشکاری از رفتار مستکبران است که جز با مبارزه برطرف نخواهد شد.
- ۲۳- (۱) خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد.
- ۲ و (۳) ادرار و مدفوع انسان و حیوان‌های حرام‌گوشتی که خون جهنده دارند.
- (۴) مردار انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد.
- ۵ و (۶) سگ و خوک (زنده و مرده آن‌ها)
- (۷) کافر
- (۸) شراب و هر مایع مستی‌آور (پنجاه مورد کافی است).
- ۲۴- بهشت آماده استقبال و پذیرایی از نیکوکاران و رستگاران است و چون بهشتیان سر رسند، درهای آن را به روی خود گشوده می‌بینند. از هر دری فرشتگان برای استقبال به سوی آنان می‌آیند و به بهشتیان سلام می‌کنند و می‌گویند: خوش آمدید، وارد بهشت شوید و برای همیشه در آن زندگی کنید.
- ۲۵- زنان ایرانی قبل از اسلام که عموماً پیرو آیین زرتشت بودند، با پوشش کامل در محل‌های عمومی رفت‌وآمد می‌کردند. پوشش و حجاب زنان در ایران باستان چنان برجسته بود که حتی برخی از مورخان غربی بر این باورند که می‌توان ایران باستان را منشأ اصلی گسترش حجاب در جهان دانست.

آزمون شماره ۹ (نوبت دوم)

- ۱- بهره‌رندی دنیوی و اخروی هر دو نزد خداست. کسی که خدا را به عنوان هدف اصلی زندگی انتخاب می‌کند، هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کند، هم سرای آفرینش را آباد می‌سازد.
- ۲- بسته‌نشدن پرونده اعمال ۳- مؤمنان
- ۴- در این دیدگاه (انکار معاد)، مرگ پایان زندگی است و هر انسانی پس از مدتی زندگی در دنیا، دفتر عمرش بسته می‌شود و رهسپار نیستی می‌گردد.
- ۵- اراده خداوند
- ۶- درست
- ۷- نادرست - خداوند، شناخت غیر و نیکی و گرایش به آن و شناخت بدی و زشتی و پیزاری از آن را در وجود ما قرار داده است.
- ۸- نادرست - ارزش هر انسان به اندازه چیزی است که دوست دارد.
- ۹- تداوم - دقت و توجه ۱۰- سرای سلامتی
- ۱۱- رضایت خدا - شرمندگی ۱۲- عفت - حیا
- ۱۳- گریبان - گردن
- ۱۴- استدلال‌هایی که با اشاره به قدرت خداوند بر امکان معاد دلالت دارند.
- ۱۵- باید شیطان و امور شیطانی را از آن بیرون کند.
- ۱۶- نتیجه برخورداری روح انسان از صفات زیباست. (مانند ادب، حسن خلق، سخاوت، مهریابی و ...)
- ۱۷- با نگاه قرآن و سیره پیشوایان دین ناسازگار است.
- ۱۸- وسوسه کردن و فریب‌دادن

درس نامه توپ برای شب امتحان

خداوند که از همه به ما مهربان تر و به نیازهای ما آگاه تر از خود ماست، در قرآن کریم

ما را راهنمایی کرده است:

- ۱) معیار انتخاب هدف را مشخص فرموده است.
- ۲) آثار و نتایج این انتخابها را هم یادآوری کرده است.

تذییر

با توجه به ترجمه آیات، پیامها را تکمیل کنید.

ترجمه آیه ۱۸ سوره اسراء: آن کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم - و به هر کس که اراده کنیم - می‌دهیم. سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد تا با خواری و سرافکنندگی در آن وارد شود.

ترجمه آیه ۱۹ سوره اسراء: و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند و مؤمن باشد، پاداش داده خواهد شد.

ترجمه آیه ۲۰۰ سوره بقره: بعضی از مردم می‌گویند: خداوند! به ما در دنیا نیکی عطا کن ولی در آخرت هیچ بهره‌ای ندارند.

ترجمه آیه ۲۰۱ سوره بقره: و بعضی می‌گویند: پروردگارا! به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار.

ترجمه آیه ۲۰۲ سوره بقره: اینان از کار خود نصیب و بهره‌ای دارند و خداوند سریع‌الحساب است.

ترجمه آیه ۶۰ سوره قصص: آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آسایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است: آیا اندیشه نمی‌کنید؟

پیامها:

۱) برخی از هدفها و دل‌بستگی‌ها محدود و پایان‌پذیر هستند و تنها پاسخگوی برخی از استعدادهای مادی ما هستند.

۲) اگر کسی این هدفها را به عنوان هدف اصلی برگزیند، ممکن است به مقداری از آنها برسد.

۳) اگر کسی فقط این هدفها را انتخاب کند، در آخرت بهره‌ای ندارد و در آتش دوزخ سقوط خواهد کرد.

۴) برخی هدفها پایان‌ناپذیر و همیشگی‌اند و پاسخگوی استعدادهای مادی و معنوی بیشتری در وجود ما هستند.

۵) اگر کسی این هدفها را به عنوان هدف اصلی برگزیند و برای رسیدن به آنها تلاش کند، به هدف خود خواهد رسید.

۶) هدفهای پایان‌ناپذیر همان هدفهای اخروی هستند.

۷) هدفهای پایان‌پذیر همان هدفهای دنیوی هستند.

۸) اصل قرارگرفتن هدفهای اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیایی نمی‌شود.

۹) اگر هدفهای دنیوی اصل قرار گیرند، مانع رسیدن به هدفهای اخروی می‌شوند.

نتیجه برنامه‌ریزی انسان باید دربرگیرنده اهداف اخروی و اهداف دنیوی باشد و به گونه‌ای تنظیم شود که اهداف اخروی اصل قرار گیرند و هدفهای دنیوی فرعی و تابع آنها باشند.

درس اول: هدف زندگی

جهان هدفمند

- همه موجودات جهان، هدفمند خلق شده‌اند زیرا خالق آنها خداوند حکیم است که هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد.
- قرآن کریم در آیات گوناگون بر «حق» بودن آفرینش جهان تأکید می‌کند:

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ مَا خَلَقْنَا هَذَا بِالْحَقِّ﴾
(زقوان، آیات ۳۸ و ۳۹)

ترجمه: ما آسمانها و زمین و آنچه بین آنها است را به بازیچه نیافریدیم، آنها را جز به حق خلق نکردیم.

پیام آیه:

- حق بودن آفرینش آسمانها و زمین یعنی هدفداربودن خلقت آنها.
- هر موجودی براساس برنامه حسابشده‌ای به این جهان گام نهاده و به سوی هدف حکیمانه‌ای در حرکت است.

○ انسان نیز مانند سایر موجودات، خلقتش دارای هدف است و زندگی در این دنیا فرصتی است برای او تا به هدف خلقتش برسد.

تفاوت هدف انسان با سایر موجودات

○ تفاوت هدف انسان با سایر موجودات به دلیل ویژگی‌های خاص انسان و تمایز او از موجودات دیگر است.

اولین تفاوت

انسان: خودش باید هدف خلقتش را بشناسد، آن را انتخاب کند و به سوی گام بردارد.
گیاهان: به صورت طبیعی و حیوانات: به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند.
حشرات: دانه گندم به صورت طبیعی در جهت رسیدن به هدف نهایی خودش یعنی تبدیل شدن به خوشه گندم حرکت می‌کند.

دومین تفاوت

انسان: مجموعه‌ای فراوان از استعدادهای مادی و معنوی است. به همین دلیل به دنبال هدفهایی است که از طریق آن استعدادهای گوناگون خودش را به کمال برساند.

حیوانات و گیاهان: استعدادهای محدود مادی دارند.

سومین تفاوت

انسان: روحیه‌ای بی‌نیاهت‌طلب دارد و عطش او در دستیابی به خواسته‌هایش کم نشده و روزبه‌روز بیشتر می‌شود. او به دنبال پایان‌ناپذیرها است و در زندگی خود هدفهایی را انتخاب می‌کند که پایان نیابد و تمام نشود.

حیوانات و گیاهان: هدفهای محدودی دارند و وقتی به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شوند. گویی راهشان به پایان رسیده است.

اختلاف در انتخاب هدف

هر کس با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدفی می‌رود.

نتیجه ۱: کسی که فکر می‌کند کمک به دیگران ارزشمند است، می‌کوشد به دیگران کمک کند. کسی هم که داشتن شهرت را مهم می‌داند، به دنبال شهرت می‌رود و ...

نتیجه ۲: اختلاف در انتخاب هدف، ریشه در نوع نگاه و اندیشه انسان دارد.

معیارهای انتخاب هدفهای اصلی

○ با توجه به تفاوت اندیشه و نگاه انسان، برای انتخاب هدفها با نگاهی درست، نیازمند معیار و ملاک هستیم: تا:

هدفهای همسو با میل بی‌نیاهت‌طلب و استعدادهای متنوع انسان را مشخص کنیم.

نکته: هدف‌های اصلی و فرعی، هر دو خوب و برای زندگی ما ضروری‌اند. مهم این است که: هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم.

۲ آن قدر به اهداف فرعی دل نبندیم که مانع رسیدن به هدف اصلی شوند و ما را از رفتن به سوی کمال بازدارند.

برترین هدف

ضرب‌المثل «چون که صد آمد نود هم پیش ماست» یعنی یک چیز، جامع و دربردارندهٔ چیزهای دیگر است.

• برخی هدف‌ها هم همین‌طور هستند؛ یعنی دربردارندهٔ اهداف دیگر نیز هستند و رسیدن به آن‌ها برابر با دستیابی به اهداف دیگر نیز هست.

• با توجه به دو ویژگی «متنوع بودن استعدادهای انسان» و «بی‌نهایت‌طلبی اوست» اگر هدفی که انتخاب می‌کنیم، بهتر به این دو ویژگی پاسخ دهد، آن هدف، کامل‌تر است.

نتیجه: برترین هدف اصلی، هدفی است که:

۱ همهٔ استعدادهای متنوع ما را در بر گیرد.

۲ در جایی متوقف نشود.

۳ نهال وجود ما را به درختی پربار و زیبا تبدیل کند، به طوری که سراسر وجود ما را شادایی، بالندگی، شور و نشاط فرا گیرد.

• هر کس اندکی تأمل کند می‌بیند که در ذات خودش در جست‌وجوی سرچشمهٔ خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و تا به آن منبع و مبدأ نرسد، آرامش پیدا نکرده و از پای نمی‌نشیند. این سرچشمه همان خداوند است که خالق همهٔ کمالات و زیبایی‌هاست و نامحدود است و کمالات و خوبی‌هایش حد و اندازه ندارد.

نتیجه: انسانی که روح بی‌نهایت‌طلب دارد و خوبی‌ها را به صورت بی‌پایان می‌خواهد، شایسته است تنها تقرب و نزدیکی به خدا، مقصد نهایی او باشد.

نکته: نزدیکی و تقرب به خداوند، مکانی و ظاهری نیست، بلکه یک نزدیکی حقیقی است و انسان به میزانی که زیبایی‌ها و خوبی‌ها را کسب کند، به خدا نزدیک‌تر می‌شود.

افراد زیرک و باهوش، در انتخاب هدف، با یک تیر چند نشان می‌زنند:

- این افراد می‌دانند که به میزانی که هدف‌ها برتر و جامع‌تر باشند، هدف‌های بیشتری را درون خود جای می‌دهند.

- آن‌ها با انتخاب خدا به عنوان هدف اصلی خود هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم چون همهٔ کارهای دنیوی خود را در جهت رضای خدا انجام می‌دهند، خود را به خدا نزدیک و آخرت خود را نیز آباد می‌کنند.

همین‌کان برید ثواب الدنیا فعند الله ثواب الدنیا و الآخرة ﴿نساء، آیه ۱۱۳﴾
ترجمه: هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد، نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.

پیام آیه: انسان‌های زیرک با انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی، هم از زندگی دنیا بهره می‌برند و هم آخرت خود را آباد می‌کنند.

• نزدیکی و تقرب به خداوند به عنوان هدف، به همان میزان که بزرگ و ضامن خوشبختی ما است، همت بزرگ و ارادهٔ محکم می‌خواهد.

ای دوست، شکر بهتر یا آن که شکر سازد؟ خوبی قمر بهتر، یا آن که قمر سازد؟

مفهوم: خداوند سرچشمهٔ خوبی‌ها است و انتخاب او، برترین هدف است که هدف‌های دیگر را نیز در بر می‌گیرد.

تدبیر

به نظر شما برنامهٔ زندگی روزانهٔ من و شما چگونه باید باشد تا براساس آیهٔ زیر، تمامی اعمال و زندگی ما برای خدا باشد؟

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

«بگو نماز، تمامی اعمال و زندگی و مرگ من برای خداست که پروردگار جهانیان است.»

نکته: اگر ما هم در زندگی، خداوند و تقرب به او را هدف اصلی خود قرار دهیم، تمام اعمالمان سمت و سویی خدایی پیدا می‌کند و برای رضایت او نماز می‌خوانیم و کارهای دیگرمان را انجام می‌دهیم.

اندیشه و تحقیق

۱- شعر «چون که صد آمد، نود هم پیش ماست»، چه ارتباطی با موضوع هدف زندگی دارد؟

نکته: این مصراع را به صورت یک ضرب‌المثل در جایی که یک چیز، جامع و دربردارندهٔ چیزهای دیگر است، استفاده می‌کنند و برخی هدف‌های زندگی نیز این گونه‌اند، یعنی دربردارندهٔ هدف‌های دیگر نیز هستند و رسیدن به آن‌ها برابر با دستیابی به سایر اهداف نیز هست.

۲- دلیل بیاورید:

(الف) زیرک‌ترین افراد این جهان، مؤمنان هستند.

(ب) کسی که هدف اصلی زندگی خود را ثروتمند شدن قرار دهد، دچار خسران می‌شود.

نکته: زیرا آن‌ها (مؤمنان)، خداوند را به عنوان هدف اصلی زندگی خود انتخاب می‌کنند و در نتیجه با یک تیر چند نشان می‌زنند:

هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم از آن‌جایی که تمام کارهای دنیوی خود را در جهت رضای خدا انجام می‌دهند، جان و دل خود را به خدا نزدیک‌تر می‌کنند و سرای آخرت خویش را نیز آباد می‌سازند.

۱- زیرا «ثروتمند شدن» یک هدف فرعی و پایان‌پذیر است و کسی که هدف فرعی را به جای اهداف اصلی قرار دهد، قطعاً دچار خسران خواهد شد؛ چون عمرش در راه این هدف به هدر می‌رود، در صورتی که هدف اصلی زندگی چیز دیگری است.

۲- شخصی می‌گوید: «لازمهٔ تقرب به خدا این است که کارهایی مانند کسب مال و ثروت که از امور فرعی هستند، کنار گذاشته شود، با او موافقت یا خیر؟ چرا؟»

نکته: خیر - زیرا تقرب به خداوند، هدف اصلی زندگی است و کسب مال و ثروت از امور فرعی است و اهداف اصلی و فرعی هر دو خوب و ضروری هستند و همان‌طور که از تدبیر در آیات قرآن هم به دست آمد: اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیوی نمی‌شود.

۳- حکایت زیر را بخوانید و با توجه به آن به سؤال پاسخ دهید.

«مسافری در سفر خود به یک دوراهی رسید. از پیرمردی که در آن‌جا نشسته بود پرسید: من از کدام‌یک از این دو راه باید بروم؟ پیرمرد گفت: قصد داری به کجا بروی؟ مسافر جواب داد: نمی‌دانم»

پیرمرد گفت: وقتی نمی‌دانی به کجا می‌خواهی بروی، تفاوتی نمی‌کند که کدام راه را انتخاب کنی،

به نظر شما این حکایت، با کدام‌یک از بخش‌های درس در ارتباط است؟ چرا؟

نکته: انتخاب هدف - زیرا انتخاب هدف، ریشه در نوع نگاه و اندیشهٔ انسان دارد و با تفکر و اندیشهٔ درست است که می‌توان راه را درست انتخاب کرد.

درس دوم: پیر پرواز

• رشد و کمال انسان و در نتیجه رستگاری او فقط با گام برداشتن به سوی هدف نهایی

خلقتش یعنی «تقرب و نزدیکی به خداوند» میسر می‌شود.

• اولین گام برای حرکت در این مسیر، شناخت انسان است؛ یعنی:

۱ شناخت سرمایه‌ها، توانایی‌ها و استعدادها و او و چگونگی به کارگیری این سرمایه‌ها

۲ شناخت موانع حرکت انسان در مسیر تقرب به خداوند و نحوهٔ مقابله یا اجتناب از این موانع

• به همین دلیل، خودشناسی، سودمندترین دانش‌ها است.

سرمایه‌های انسان

خداوند آن‌چه در آسمان‌ها و زمین است، برای ما آفریده و توانایی بهره‌مندی از آن‌ها را در وجود ما قرار داده است.

• این‌ها نشان می‌دهد ————— خداوند انسان را گرامی داشته و در نظام هستی برای او جایگاه ویژه‌ای قائل شده است.

• خداوند برای طی کردن مسیر رشد و کمال و رسیدن به هدف نهایی (تقرب به خدا)، سرمایه‌هایی در اختیار انسان قرار داده است.

این سرمایه‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- قوه عقل و تفکر
- ۲- سرشت خداشنا
- ۳- نفس لوامه
- ۴- اختیار و اراده
- ۵- گرایش به خیر و نیکی
- ۶- هدایت الهی

۱- قوه عقل و تفکر

اعطای این نیرو برای آن است که با آن: بیندیشیم و راه درست زندگی را از راه‌های غلط تشخیص دهیم و حقایق را دریابیم و از جهل و نادانی دور شویم.

تلبیر

با توجه به ترجمه آیات بگوئید هر آیه به کدام یک از آثار بهره‌گیری انسان از عقل اشاره دارد؟

- آن‌ها هنگامی که مردم را به نماز فرا می‌خوانید، آن را به مسخره و بازی می‌گیرند؛ این به خاطر آن است که آن‌ها گروهی هستند که تعقل نمی‌کنند. (مائده، آیه ۵۸)
- از آثار تعقل و تفکر، بهره‌گیری از نماز به جای مسخره کردن و به بازی گرفتن آن است. و می‌گویند: اگر ما گوش شنوا داشتیم یا تعقل می‌کردیم، در میان دوزخیان نبودیم. (ملک، آیه ۱۰)

قراردنگرفتن در زمره دوزخیان و تشخیص مسیر درست زندگی از راه‌های نادرست، از آثار به‌کارگیری تفکر و تعقل

۲- قدرت اختیار و اراده

انسان دارای اراده و اختیار بوده و مسئول سرنوشت خویش است. اعطای این نیرو برای آن است که با استفاده از عقل خود، راه رستگاری را برگزینیم و از شقاوت دوری کنیم.

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكَرَ وَإِنَّمَا كَفَرَ﴾ (انسان، آیه ۳)
ترجمه: ما راه را به او نشان دادیم؛ یا سپاس‌گزار خواهد بود یا ناسپاس.

پیام آیه: اختیار و اراده، یکی از سرمایه‌های انسان برای رسیدن به هدف

۳- سرشت خدا آشنا

خداوند سرشت ما را با خود آشنا کرد و گرایش به خودش را در وجود ما قرار داد. نتیجه هر کس در خود می‌نگرد یا به تماشای جهان می‌نشیند، خدا را می‌یابد و محبتش را در دل احساس می‌کند.

سخن حضرت علی علیه السلام در این رابطه:

«هیچ چیزی را مشاهده نکردم، مگر این‌که خدا را قبل از آن، بعد از آن و با آن دیدم.»

○ غفلت، سبب دوری ما از خدا و فراموشی یاد او می‌شود:

دوست نزدیک‌تر از من به من است وین عجب‌تر که من از وی دورم
چه کنم با که توان گفت که او در کنار من و من مهجورم

۴- گرایش به خیر و نیکی

آن‌چه خداوند در ما قرار داده است:

- شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن ← تا به خیر و نیکی رو آوریم.
  - شناخت بدی و زشتی و بیزاری از آن ← تا از گناه و زشتی بپرهیزیم.
- به همین دلیل، انسان‌ها فضایی چون صداقت، عزت نفس و عدالت را دوست داشته و از دورویی، حقارت نفس، ریا و ظلم بیزارند.

﴿وَرَفْسٌ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ (شعش، آیات ۷ و ۸)
ترجمه: سوگند به نفس و آن که سامانش بخشیده، آن‌گاه بدکاری و تقوایش را به او الهام کرد

پیام آیه: گرایش به خیر و نیکی، یکی از سرمایه‌های انسان برای رسیدن به هدف

۵- نفس لوامه

گرایش به نیکی و زیبایی سبب می‌شود انسان در مقابل زشتی و گناه واکنش نشان دهد و اگر به گناه آلوده شد ← خود را سرزنش کند و در اندیشه جبران باشد. عامل درونی این حالت از نظر قرآن کریم، «نفس لوامه» یعنی نفس سرزنشگر است که به آن سوگند نیز خورده است:

(قیامت، آیه ۲)

﴿وَلَا أَسْمُ بِالنَّفْسِ الْوَأَمَةِ﴾

ترجمه: و سوگند به نفس ملامت‌کننده

پیام آیه: نفس لوامه، عامل درونی سرزنش انسان، بعد از انجام گناه است.

۶- هدایت الهی

فرستادن پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوز همراه با کتاب راهنما برای آن است که: راه سعادت را به ما نشان دهند و در پیمودن راه حق به ما کمک کنند.

نکته: هدف و مسیر حرکت هر کس با توانایی‌ها و سرمایه‌هایش هماهنگی دارد.

انسان سرمایه‌های عظیم و ارزشمندی همچون عقل، وجدان و راهنمایان الهی دارد؛ اگر هدف از خلقت ما خوردن، خوابیدن و شهوت‌رانی بود (مانند حیوانات)، آیا به این سرمایه‌ها نیازی داشتیم؟! قطعاً خیر.

پس هدف ما باید به وسعت سرمایه‌هایمان باشد.

موانع رسیدن به هدف

۱- نفس اماره (عامل درونی)

تعریف: میل سرکشی که در درون انسان طغیان می‌کند و وی را به گناه فرامی‌خواند، نفس اماره، یعنی فرمان‌دهنده به بدی‌ها نامیده می‌شود.

○ این عامل، انسان‌ها را برای رسیدن به لذت‌های زودگذر دنیایی، به گناه دعوت می‌کند و از پیروی از عقل و وجدان باز می‌دارد.

حضرت علی علیه السلام: «دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون تو است.»

۲- شیطان (عامل بیرونی)

○ خود را برتر از آدمیان می‌پندارد و سوگند یاد کرده که فرزندان آدم را فریب دهد و از رسیدن به بهشت بازدارد.

کار او وسوسه کردن و فریب‌دادن است و جز این، راه نفوذ دیگری ندارد.

خود انسان است که به او اجازه وسوسه می‌دهد یا راه فریب او را می‌بندد.

○ وجود شیطان مانع اختیار و اراده ما در تصمیم‌گیری‌ها نمی‌شود، همان‌طور که شیطان، خود در قیامت، به اهل جهنم می‌گوید:

- خداوند به شما وعده حق داد، اما من به شما وعده‌ای دادم و خلاف آن عمل کردم.

- من بر شما تسلطی نداشتم، فقط شما را به گناه دعوت کردم.

- خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید. خود را سرزنش کنید نه مرا.

- نه من می‌توانم به شما کمکی کنم و نه شما می‌توانید مرا نجات دهید.

تلبیر

با توجه به ترجمه آیات بگوئید شیطان از چه راه‌هایی انسان را فریب می‌دهد؟

○ شیطان می‌خواهد به وسیله شراب و قمار، در میان شما عداوت و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و نماز باز دارد. (مائده، آیه ۹۱)

از راه ایجاد کینه و دشمنی میان مردم و غافل کردن از خداوند و یاد او، به وسیله شراب و قمار

○ و شیطان، هر کاری را که [گناه‌کاران] می‌کردند، در نظرشان زینت داد.

از راه زیبا و لذت‌بخش نشان دادن گناه (انعام، آیه ۴۳)

○ کسانی که بعد از روشن شدن هدایت برای آن‌ها، پشت به حق کردند، شیطان اعمال زشتشان را در نظرشان زینت داده و آنان را با آرزوهای طولانی فریفته است.

(معهده، آیه ۲۵)

از راه زیبا نشان دادن گناه و سرگرم کردن به آرزوهای طولانی و سراب‌گونه دنیایی

اندیشه و تحقیق

۱- آیا وجود شیطان، مانع اختیار و اراده ما در تصمیم‌گیری‌ها می‌شود؟

خیر، شیطان جز وسوسه کردن نمی‌تواند کاری انجام دهد و انسان مسئول اعمال خودش می‌باشد و خود او است که اجازه وسوسه و فریب را به شیطان می‌دهد یا راه را بر او می‌بندد.

۲- چه رابطه‌ای میان «توانایی‌ها و سرمایه‌ها» و «هدف» وجود دارد؟

هدف و مسیر حرکت هر کس با توانایی‌ها و سرمایه‌هایش هماهنگی دارد. اگر کسی سرمایه‌ای اندک داشته باشد به کاری کوچک روی می‌آورد، ولی هر چه سرمایه‌اش افزون شود هدف‌های بزرگ‌تری را می‌تواند مدنظر قرار دهد.